

напрямах: з одного боку, підлітки завдають шкоду собі, звертаючись із складним запитанням за готовою відповіддю до «некомпетентних» дорослих; з іншого, — вони, подібно до Сократа, змушують «страждати» (сумніватися і міркувати) дорослих своєю жагою до знань.

СЕКЦІЯ:
ІСТОРІЯ, МУЗЕЄЗНАВСТВО, ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

А. О. Сошніков, М. В. Тортіка

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МУЗЕЙНОГО УРОКУ

A. A. Soshnikov, M. V. Tortika

EFFICIENCY CRITERIA OF THE MUSEUM LESSON

Як освітній простір музею має свої особливості. Передусім музейні експонати — це джерело інформації і засіб наочності. Кожен експонат передає живий відгук тих подій, у яких вони створювалися і застосовувалися в діяльності людей. Вивчаючи музейні експонати, учні навчаються включати резерви емоційної пам'яті і активізують свою творчу пізнавальну діяльність у співпраці з педагогом. Здійснюється співробітництво учнів і педагогів під час різноманітних форм освітньої діяльності музею: екскурсія, лекція, консультація, наукові читання, свято, гра, клуб (гурток, студія), конкурс (олімпіада, вікторина), зустріч з цікавою людиною, концерт (предметний вечір, театралізована вистава, кіносеанс) та ін. Найбільш поширеною формою реалізації музейної педагогіки є екскурсія в музей. Дедалі більшого значення в педагогічній практиці набуває така форма, як музейний урок.

Музейний урок, як спектакль, може бути нудним і захоплюючим, талановитим і пересічним. У музеї теж потрібна режисура, як у театрі, тут теж важливо розставити акценти, показати найважливіше, потрібне, цікаве. Особливу роль при проведенні музейного уроку відіграє музейний педагог, який виступає в якості посередника і медіатора; він грає роль «перекладача» в цікавому діалозі, який розгортається в нього на очах. Це незвична для масової практики позиція.

З метою визначення критеріїв ефективності музейного уроку було проведено наступне опитування. Учнім 5-Б (10/11 років) класу Харківської гімназії № 14 було поставлено наступне запитання: «Чи потрібні вам музеї?». Загалом було опитано 27 респондентів. Усі опитані школярі відповіли на запитання про значущість музею позитивно. «Нам потрібні музеї, — пише один з опитаних школярів, — адже в них зберігається вся наша історія...» (5-Б, Б. і., гімназія № 14). З 27 учасників онлайн-анкетування розгорнуті відповіді на запитання запропонованої автором анкети дали 12 осіб. 9 з них відзначили освітню функцію музею як основну. У той же час 3 — вказали на необхідність розширення інтерактивних завдань музейного простору. «Я ставлюся до музеїв добре, — пише один зі школярів, — але бувають і нудні музеї...» (5-Б, Б. і., гімназія № 14). Ще один з юних прихильників активізації рольових завдань музейної аудиторії у свої 11 років звертає увагу на необхідність природничо-наукових демонстраційних показів. Йдеться про так звані екскурсії-демонстрації. У якості прикладу дитина наводить екскурсії в «Ландау-центрі», інституції,

дійсно, вельми популярної в середовищі харків'ян середнього і старшого шкільного віку. Таким чином, прихильники інтерактивного музеєзнавства склали від загальної кількості опитаних. Крім того, у цьому ж фокусі був виявлений вектор (1/3 групи) цінителів освітньої функції музею, проте в більш сучасному інформаційному форматі. Решта дев'ять учасників анкетування підкреслили особливе значення освітньо-виховної функції музею. Водночас вони так само, цілком природно, продемонстрували власні вподобання в оцінці музейних колекцій найрізноманітніших профілів. Велика частина респондентів виявила інтерес до колекцій історичного профілю — «... хотілося б дізнатися, — пишуть школярі, — як жили наші предки, як розвивалася наша країна і чи були динозаври... » (5-Б, Б. і., гімназія № 14). Подібна орієнтація виявилася характерною для 6 анкет, що склало 2/3 розглянутої фокус-групи. Крім того, ще одна частина респондентів (1/3 фокус-групи) звернула увагу на колекції художнього профілю.

У підсумку найбільш значущим результатом проведеного дослідження стають висновки, які роблять школярі. «Музей потрібні, і я б хотіла, що б їх було хоч трохи більше», — пише одна з учениць 5-Б класу, з нею погоджується інший учень: «в загальному музей — це дуже потрібна річ... ». Таким чином, цілком очевидно, що в українських музеїв є майбутнє, але яким воно буде, багато в чому залежить від тієї потреби, яку будуть проєктувати суспільство, наші діти, свідомість та ціннісні пріоритети, що тільки формуються.

Регулярні опитування в середовищі школярів вказують на гостру нестачу саме освітньо-виховної функції музею. Зокрема з 12 опитаних школярів п'ятого класу (5-Б) Харківської гімназії № 14, 9 підкреслили саме освітнє значення музейного закладу. Однак діти ростуть, сьогодні вони багато сприймають ширше, а обгрунтовують свої судження глибше. У зв'язку з цим на базі все тієї ж гімназії № 14 (тепер уже 7-Б клас) два роки по тому було проведено ще одне соціологічне дослідження. Учням була запропонована анкета з чотирма варіантами відповіді.

Музей — це місце, де ви ...:

- А) весело і цікаво можете провести час;
- Б) сховалися від дощу по дорозі в парк або кафе;
- В) можете багато чому навчитися і вивчити предмети колекції;
- Г) це місце, куди ви не підете ні за яких обставин.

Загалом в опитуванні взяло участь 17 осіб (вік, відповідно 12, 13 років), з них — 9 дівчат і 8 хлопців. Вельми показово, що другого і четвертого варіанту відповідей не було отримано зовсім. Позитивно на перший варіант відповіді (музей — це місце, де весело і цікаво) зреагувало 6 учнів, 4 дівчини і 2 хлопці, у той час як на третій варіант відповіді (музей — місце, де можна багато чому навчитися) — 11 осіб, 5 дівчат і 6 хлопців. Опитування проводилося анонімно, з максимальною відмовою від будь-якої присутності дорослих. Таким чином, за минулі два роки потреба в науковій та освітній функції музею в цій групі не лише не зменшилася, але скоріше навіть зросла, водночас як підлітковий вік не став джерелом для розширення тенденцій споживацтва в культурній сфері.

Резюмуючи, зазначимо, що сучасний музей — дуже складний і багатогарбовий інструмент передачі культурного досвіду, який не слід принижувати до рівня атракціону або низькопробного шоу. Музей у його традиційній формі зберігача

та інтерпретатора культурної спадщини, безумовно, необхідний сучасній аудиторії, проте це не означає, що форми і канали комунікації не повинні розвиватися. Скоріше мова має вестися про конструктивний синтез освіти та дозвілля.

В. В. Калініченко

СІЛЬСЬКА ГРОМАДА ЯК ОБ'ЄКТ СЕРЕДОВИЩНОЇ МУЗЕЄФІКАЦІЇ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

V. V. Kalinichenko

RURAL COMMUNITY AS AN OBJECT OF ENVIRONMENTAL MUSEUMIFICATION: WORLD EXPERIENCE

Упродовж історії людства зафіксовано різноманітні форми і варіанти сусідської громади, (наприклад у Франції — це сільська комуна, у Наддніпрянській Україні — сільська громада). Сільська громада під час революційних подій 1917–1920 рр. трансформувалась у земельну громаду. Сільська громада (земельна громада) — це поземельно-господарський і соціальний інститут. У 1930 р. земельні громади були знищені більшовиками.

Проблема збереження нематеріальної культурної спадщини гостро стоїть в умовах кризової культурної динаміки ХХ–ХХІ ст. і здається незламно складнішою, ніж завдання збереження пам'яток матеріальної культури.

Актуальність проблеми висвітлена в «Міжнародній конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини», прийнятій на Генеральній конференції ЮНЕСКО в Парижі 17 жовтня 2003 р.; Закону України про приєднання до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, 6 березня 2008 р. Де, зокрема, говориться, що «нематеріальна культурна спадщина, передана з покоління в покоління, постійно відтворюється громадами і групами залежно від їхнього оточення, їх взаємодії з природою і їх історією, і формує відчуття спадкоємності, тим самим пропагуючи повагу до культурного розмаїття і творчості людства... Нематеріальна культурна спадщина проявляється, зокрема, за такими напрямками: усні традиції та форми вираження поглядів, зокрема мова як носій нематеріальної культурної спадщини; звичаї, обряди, гуляння; знання і звичаї, пов'язані з природою і Всесвітом; знання та навички, пов'язані з традиційними ремеслами».

Пізнанням нової дійсності ми зобов'язані працям Ж. Бодрійяра й Г. Маклюена. Отже, Франція — законодавець моди, й не лише в одязі. Сучасні, новітні технології музеєфікації нематеріальної культурної спадщини найпоширеніші саме тут.

Екологічний музей Ельзасу. Зображення справжнього стародавнього ельзаського села відтворили в комуні Унгурсхайм, розташованій поблизу Мулуза і Кольмара. Ретворююче село займає близько 100 га і називається Екологічним музеєм Ельзасу. Ініціатива створення такого музею під відкритим небом була підтримана Асоціацією селянських будинків Ельзасу, і ці ж будинки, а також майстерні і млини, посуд і транспортні засоби, були зібрані по всьому регіону і перевезені в Ункерсхайм протягом декількох років. У результаті між Кольмаром і Мулузом зостався один з найбільших етнографічних музеїв